

ושם, אמר רב אין המת משתכח מן הלב אלא אחר י"ב חדש שנאמר
 נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אוכל ע"כ. ודבר תמוה שמטעם שלא ראה חברו
 י"ב חדש ונשתכח מן הלב כמת, שמפני כן יש לברך מחיה המתים בשם
 ומלכות.

אלא ביאורן של דברים, שגזירת שכחה נכללה בגזירת מיתה, דלאחר
 שנגזרה גזירת מיתה, היה מן הנמנע עוד לחיות בלי גזירת שכחה. והם הדברים,
 דהעדר הדעת הוא חלק מגזירת מיתה, וחזוק הדעת הוא כתחית המתים.
 והיינו דהרואה את חברו לאחר י"ב חדש מברך מחיה המתים מטעם
 "נשכחתי כמת מלב", שהמשל הוא הנמשל ממש. ורק על דבר שאינו חשוב אין
 לברך, ולכן בהרואה חברו החביב לו מברך.

"זכור" פ"י שלא להסיח דעת. זכירת יצ"מ פ"י שלא להסיח דעת מיציאת
 מצרים. ובמקום שגילה ה' מעלת ישראל ועד תחיית המתים לא שייך היסח
 הדעת, דמכיון דתחיית המתים הוא ההיפוך מגזירת מיתה, לא שייך שם היסח
 הדעת. ולכן חייבים ישראל נמי שלא להסיח דעת.

וכן המשך הכתוב, "וידבר ה' אל משה לאמר קדש לי כל בכור פטר כל רחם
 בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא", ד"לי הוא" במה ש"התעללתי במצרים"
 בגילוי מעלת ישראל, ושהבכורה באמת שייך אך ורק לישראל שהם השייכים
 לתחיית המתים. ומכיון שהנהגתו יתברך עמנו היתה של אי-היסח הדעת,
 "ויאמר משה אל העם זכור את היום אשר יצאתם ממצרים וגו'".
 [וע"ע ספר הזכרון, הוצאה שניה 'רשימות' ענין ה'.]

אור ליום ב' חוה"מ (ג) בענין ו'ו' המהפך, חצות

מי ששמע הדיבורים של אתמול ישמע בהם העמקה הלילה.
<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ע' פסחים [ה.] שחמץ אסור ע"פ משש שעות דכתיב "אך" לחלק. ופירש"י
אכין ורקין מיעוטין, אלמא מקצת היום מותר ומקצתו אסור, ומעתה יש לנו
לחלק חציו לאיסור וחציו להיתר, ואיכא דאמר אך הוא חץ בגימטריא דאח"ס
בט"ע גי"ף דכ"ץ, ותופס חי"ת תחת אל"ף וצד"י במקום כ"ף ע"כ. ובאל"ף
בי"ת של דילוג ד' אותיות אח"ס וכו' מן "אך" נעשה "חץ" פ' חצות, ולכן
החמץ אסור ע"פ משש שעות ולמעלה. והענין מאד טעון ביאור.

'חצות' נתחדש בגאולת מצרים. וביאורו שהבריאה של זמן מששת ימי
בראשית, או לפני "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" שלא יודעין כלל ממנו, היה
באשר הוא שם. זמן היה דומם איפה שהיה נמצא.

אבל בגאולת מצרים נתחדש זמן של חצות של תנועה. "בין הערבים" [בא
י"ב ו'], פירש"י מכי ינטו צללי ערב ע"כ, והיינו מחצות עד הערב. ואף שהשמש
מאיר יותר בתחילת הצהרים מבבוקר, מ"מ לאחר חצות כבר נקרא בין הערבים,
דנטו צללי ערב. הזמן של חצות הוא של תנועה, ביום הוא תנועה לקראת הערב,
ובלילה הוא תנועה לקראת הבוקר.

המכה בעברתו וכו' ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם [ברכת ק"ש
של ערבית]. והא בגלות אנחנו נמצאים? אלא דיצאנו בחצות ליל ט"ו בתנועה
לגאולה העתידה, ובתנועה לחרות עולם.

ומי ששמע הד"ת של אתמול, ישמע בהם העמקה ע"י הדיבורים הללו,
והיינו שנתגלה מעלתן של ישראל ועד תחיית המתים, דכך היא התנועה
דכנס"י, עד למעלתן של תחיית המתים.

ובחז"ל, כל פרקמטיא של משה לא היתה אלא באז "אז ישיר משה",
הצלת נפשו באז "אז אמרה חתן דמים למולת", קנטר באז "מאז באתי אל
פרעה", אף הפרשת ערים באז "אז יבדיל משה" [ילקוט פר' בשלח רמז רמ"א].
ולבאר.

ר' נפתלי הירץ הלוי ז"ל, כשהדפיס סידור הגר"א [עם פי' שער נפתלי ואמרי
שפרו]. כתב ע"פ הציווי של ר' יהושע לייב דיסקין. בשם הגר"א. ב-ווי"ז דברכת
http://www.otzar.org הודפס מאתר אוצר החכמה

ק"ש של אמת ויציב ונכון וקים וישר וכו', שהם כנגד ה-ווי'ן בט"ז פסוקים דק"ש [פי' של שתי פרשיות הראשונות] ^{י"ב מתחילין} בוי' להדיא ושאר הדי' ע"פ ענינים ג"כ ב-וי' להן [יע"ש בסידור הגר"א]. וכנגדם הט"ז ווי'ן דאמת ויציב. ו'אמת' ג"כ כאילו בוי'. ואינו מעניננו כאן לפרש הענינים ביחוד, אלא לבאר כלליות הענין ווי'ן דק"ש.

ע' רמב"ן [וילך ל' י"א] שפי' "ושבת עד ה' א-להיך" שנא' מצותה 'בלשון הבינוני' [לא בל' ציווי אלא עם וי' המהפך], וז"ל לרמוז בהבטחה שעתיד הדבר להיות כן ע"כ. ויש כאן יסודות בשרשי דקדוק.

ידיעת כביכול של העתיד אינה סותרת הבחירה, והרמב"ם [הל' תשובה פ"ה ה"ה] הניח הענין בכתוב "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". ונכלל בצורת בנין הדקדוק, המהלך דקדושה של סוף מעשה במחשבה תחילה, היינו דכבר יש לשעבר ידיעה על העתיד. אבל ידיעה זאת אין בה סתירה להבחירה של העתיד, דאפשר דבעתיד שיעשה אחרת שלא כהעבר.

ואם היה הכתוב אומר 'ותשוב עד ה' א-להיך' או 'שוב עד ה' א-להיך', היה פי' שיש מצוה לשוב. אבל "ושבת" עם וי' המהפך, פי' שהוי' מהפכו מן העבר אל העתיד, ויש מצוה לעשות כן לעתיד, ויש כבר נמי ידיעה של העתיד כהעבר. ומרומז שעתיד הדבר להיות כן.

והמהלך של סוף מעשה במחשבה תחילה אינה סותרת לבחירה, שהלהדיא דקרא ל' עתיד. ורק מרומז ידיעת העתיד כהעבר, שעתיד הדבר להיות כן. ואם היו המצוה והידיעה שתיהן להדיא או שתיהן ברמז, היו סותרין זו את זו. אבל עכשיו שנאמרה המצוה בל' הבינוני של וי' המהפך, יש לרמוז העתיד בל' של העבר. ומ"מ הלהדיא של כתוב איירי בהעתיד, ויש מקום לבחירה.

אבל האמת הוא, דאין כלל ענין של וי' להיות מהפך, ואף שנקרא כן, שאין בדקדוק לשה"ק להפך הזמנים של עתיד ועבר. והוי' רק תכלית אחת יש לו, והיא לחבר שני דברים. והוי' המהפך הוא וי' החיבור, שמחבר העבר עם העתיד. פי' לחבר הידיעה של העתיד. עם העתיד.

http://www.otzar.org הודפס מאתר אוצר החכמה

ובמצות "ושבת עד ה' א-להיך", מרומז הדבר שעתיד להיות כן, אבל הו' הוא ו' החיבור. וע' פ"י פסח מא' נ"ב אות י"א.

¹היה נקרא

וכן הוא בפסוקי ק"ש "ואהבת את ה' א-להיך", "והיה אם שמוע תשמעו", והיינו בוי' החיבור של לשון הבינוני, לרמז שכן עתיד הדבר להיות. ולכן קבעו חז"ל בברכת ק"ש ט"ז ווי' של חיבור, להראות שכן הם ה-ווי' דק"ש המחברים העתיד עם הידיעה של העתיד בהעבר, לרמז שכן עתיד להיות.

ע' רמב"ן עה"כ "אז ישיר משה" [בשלח ט"ו א'] וז"ל אבל דרך הוא לאמר עתיד במקום עבר וכן יאמרו במקומות רבים ההפך וכו' ויאמר ישיר ישראל כאילו משוררים לפניו וכו' ע"כ, פי' ותיבת 'אז' מהפך ל' העתיד כעבר. והוא המהלך דקדושה של סוף מעשה במחשבה תחילה של שבעת ימי בראשית, ומהפך העתיד כעבר. האל"ף של 'אז' מרמז למחשבה תחילה, והוי"ן מרמז לסוף מעשה שבעה ימי בראשית.

[וע' לקמן שנת תשל"ז, שהוסיף מרן זצוק"ל לבאר בענין סתירת ידיעה ובחירה וענין סוף מעשה במחשבה תחילה, ע"פ דברי המהר"ל תפארת ישראל פכ"ט ופל"ב, שיש מהלך של נעשה ונשמע ויש מהלך של כפה עליהם הר כגיגית. וכן במצות מצה גופה מה שנדפס בשם הגר"ח {ע' הגדה של פסח לבית לוי} דמצד אחד מצה זו שאנו אוכלים על שום מה וכו', ומצד שני אסתכל באורייתא וברא עלמא {זוהר, וע' בב"ר א' א', כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא עולם}, ולכן ירדו אבותינו למצרים כדי שתהיה לנו מצות מצה, ואף שנצטוו ישראל במצות מצה לפני ליל ט"ו.]

כל פרקמטיא של משה לא היתה אלא ב"אז".
 "ושמי ה' לא נודעתי להם" [ריש פר' וארא] ופירש"י ולא נכרתי להם במדת אמתית שלי שהרי הבטחתים ולא קיימתי ע"כ. אבל למשה רבינו כן קיים, דבכלל גאולת משה, ו'לחרות עולם', הן גאולות העתידות נמי.

והיינו דאצל משה עשה הקב"ה העתיד להיות כעבר.

http://www.otzar.org הודפס מאתר אוצר החכמה

כל פרקמטיא של משה לא היתה אלא באז "אז ישיר משה", פי' מציאותו של משה רבינו במהלך הקדושה של סוף מעשה במחשבה תחילה. [והעמקה היא במה דאז"ל אז ישיר משה, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה.] הצלת נפשו ב"אז", דהצלת נפשו היא מציאותו.

קנטר באז "מאז באתי אל פרעה", פי' בענין הגאולה שהיא מציאותו, ולא היה לו לקנטר כן בתיבת "אז" שהיא ממהלך הקדושה של סוף מעשה במחשבה תחילה.

אף הפרשת ערים באז "אז יבדיל משה", דער שלא נבחרו שלש שבא"י לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות [מתני' מכות ט:], שהערים שהבדילן משה קלטו לבסוף מעשה, והיו במחשבה תחילה.

ע' רמב"ן עה"כ "שמע ישראל" [ואתחנן ו' ד'], שהביא מפירש"י ה' שהוא א-להינו ולא א-להי האומות עתיד להיות ה' אחד. ¹²³⁴⁵⁶⁷ וכתב עוד אבל הזכיר ביחוד ה' א-להינו [ולא א-להיך], כי עשה עם משה וכו' ע"כ. והיינו שכלל משה את עצמו עם ישראל.

וביאור המשך דברי הרמב"ן לדברי רש"י, שהגאולה על ידו של משה היא, וכן גאולה העתידה נמי, דמשה כל פרקמטיא שלו ב"אז", ומשא"כ של שאר הנביאים. ועל ידו של משה רבינו נכללה בגאולת מצרים גאולות העתידות נמי. ולכן הוא דעל ידו של משה יכולים לאמר "ה' א-להינו ה' אחד" בלשון הוה, ואף שרק עתיד להיות ה' אחד.

ומכיון שכלל משה את עצמו עמנו, יכולים לאמר כן, שכל פרקמטיא של משה לא היתה אלא באז, שהיא היפוך העתיד להיות כעבר.

והיא עומק דברי רש"י מס' פסחים, דהזמן של חצות נתגלה בתורה ע"י סדר אל"ף בי"ת דאח"ס בט"ע, ובדילוג של שבע אותיות, אח"ס. וחוזר לאות בי"ת ומדלג ז' אותיות, בט"ע. והיינו המהלך של "אז" ושל תנועה בזמן בבחינת אותיות האל"ף בי"ת, וזמן הזי"ן כבר נמצא הוא בזמן האל"ף.

ונתגלה הזמן של חצות, שהוא החידוש של תנועה בזמן, דכבר נקרא בין הערבים באמצע היום, דכבר נטו צללי ערב. "אך" לחלק.

http://www.otzar.org הודפס מאתר אוצר החכמה

והמעשה אבות בענין הוא הכתוב "ויחלק עליהם לילה" [לך לך י"ד ט"ו]
 ופירש"י ומ"א שנחלק הלילה וכו' וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של
 מצרים ע"כ.

ומעלת "אז" היא ממעלות קדושת הנבואה של משה רבינו, כלפי הנא'
 בנבואת בלעם "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב" [בלק כ"ד י"ז].

אור ליום ג' חוה"מ

(יד) בענין ברית ושבועה, "ויאמרו אלה אלהיך ישראל"

"עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו וגו' ויאמרו אלה אלהיך ישראל" [כי
 תשא ל"ב ח'], ואיך שנפרש עכ"פ בגמ' סנהדרין [ס"ג]. מבואר שהיה מעשה
 דע"ז. וטעון ביאור מה ניתוסף בסוף הכתוב "אשר העלוך מארץ מצרים".

ע' רמב"ן ברית בין הבתרים עה"כ "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית
 לאמר" [לך לך ט"ו י"ח], והוסיף לכרות לו ברית עליהן שלא יגרום החטא ע"כ.
 אבל ע' רמב"ן בענין שבועת העקידה [וירא כ"ב ט"ז] וז"ל שלא יגרום שום
 חטא והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו ע"כ. ולפי מש"כ בברית בין
 הבתרים הא מכיון דכבר היה לא"א ברית, לא הוצרך מטעם זה לשבועת
 העקידה.

ועוד צ"ע מה דלאחר חטא העגל התפלל משה "זכור לאברהם וגו' אשר
 נשבעת להם בך וגו'", והיינו מכח השבועה דעקידה, ולמה לא הביא מברית בין
 הבתרים?

http://www.otzar.org הודפס מאתר אוצר החכמה